

УДК 636.1.082.4

ТИП ТА ЕКСТЕР'ЄР КОНЕЙ ЧИСТОКРОВНОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ

Рецензенти: канд. с.-г. наук Россоха В.І.; канд. с.-г. наук Шабля В.П.

І.В.Ткачова

Інститут тваринництва УААН

Викладені матеріали експертної оцінки типу та екстер'єру молодняку чистокровної верхової породи, що проходив випробування на Львівському іподромі у 2006-2008 роках. За результатами експертної оцінки здійснено аналіз якості поголів'я за екстер'єрними характеристиками в розрізі суб'єктів племінної справи та жеребців-плідників. Визначені кращі жеребці-плідники за породністю, типом та екстер'єром потомства. Встановлено, що в останні роки кращу продукцію на випробування представляють приватні власники, але, в основному, за рахунок імпортованого молодняку. Головними причинами низької якості поголів'я державних кінних заводів залишається недотримання вимог добору, а також відсутність за багатьох причин належних умов вирощування лоша́т, недосконала система передіподромного тренінгу.

Ключові слова: **коні, чистокровна верхова порода, тип, екстер'єр, експертна оцінка, проміри, параметри добору, конституція, жеребці-плідники.**

У процесі удосконалення всіх порід коней, у тому числі й чистокровної верхової, експертна оцінка їх типу та екстер'єру відіграє дуже важливу роль. Основною селекційною ознакою при роботі з чистокровною верховою породою є скаковий клас коней, але, при цьому, не можна залишати без уваги необхідність збереження та удосконалення типу будови тіла, притаманному чистокровній верховій породі, калібру та екстер'єру коней [1]. Слід враховувати, що правильність екстер'єру, розвиток важелів руху та загальний розвиток є запорукою високої жвавості та дистанційності чистокровного молодняку [2].

Матеріали і методи досліджень. У дослідження були включені всі коні чистокровної верхової породи 2-4-річного віку, що оцінювались за типом та екстер'єром у скакових сезонах 2006-2008 років на Львівському іподромі. Оцінювання коней здійснювали комісійно за 10-бальною шкалою з урахуванням типовості, породності, розвитку окремих статей, недоліків і вад екстер'єру згідно з інструкцією з бонітування [3]. Проводили визначення основних промірів: висота в холці – мірною палицею, обхват грудей та обхват п'ястка – мірною стрічкою. За результатами комісійної експертної оцінки молодняку чистокровної верхової породи (n=175) була сформована база даних, яка включає основні проміри коней (висота в холці, обхват грудей, обхват п'ястка) та узагальнену оцінку типу та екстер'єру у 2-4-річному віці, у балах. Складено рейтинг жеребців-плідників за типом та екстер'єром потомства (враховувались жеребці, що мали не менше 3 оцінених нащадків). Результати статистично опрацьовані за допомогою програми BIOM.xls та оформлені у вигляді науково-практичних видань [4-6].

Результати досліджень. На Львівському іподромі у скакових сезонах 2006-2008 років було представлено на випробування 263 голови коней чистокровної верхової породи, із них оцінено за типом та екстер'єром 175 коней різного віку, або 66,5 % із випробуваних. Із них 66 жеребців та 70 кобил (136 голів) у віці 2-3-х років, які й були включені до дослідної вибірки.

Були оцінені коні 12 коневласників. Найбільшу кількість коней як на випробування, так і на виводку для оцінки було представлено Деркульським кінним заводом (табл. 1).

1. Кількість випробуваних та оцінених за типом та екстер'єром коней

Власник	Кількість випробуваних/оцінених коней по роках							
	2006		2007		2008		Разом	
	п	%	п	%	п	%	п	%
Деркульський к.з.	36/18	50	17/15	88,2	13/13	100	66/46	69,7
Дніпропетровський к.з.	17/11	64,7	17/14	82,4	13/10	76,9	47/35	74,5
Стрілецький к.з.	-	-	-	-	7/5	71,4	7/5	71,4
«Ілліч-Агро Донбас»	21/11	52,4	15/9	60	11/-	-	47/20	42,6
Горобець Ю.В.	-	-	27/20	74,1	14/8	57,1	41/28	68,3
ПСП ім. Шевченка	1/1	100	9/9	100	11/5	45,5	21/15	71,4
ТОВ «Росія»	4/4	100	-	-	-	-	4/4	100
к.з. «Міленіум»	-	-	-	-	17/10	58,8	17/10	58,8
Онуфріївський к.з.	5/5	100	-	-	-	-	5/5	100
ЗАТ «Умань-Фермаш»	1/1	100	-	-	-	-	1/1	100
ПП «Ремерія»	2/1	50	-	-	-	-	2/1	50
Кареліна Т.В.	5/5	100	-	-	-	-	5/5	100
Всього	92/57	62,0	85/67	78,8	86/51	59,3	263/175	66,5

Про загальну якість молодняку чистокровної верхової породи, що надійшов на Львівський іподром у скакових сезонах 2006-2008 років і був оцінений за 10-бальною шкалою, можна судити за оцінками його розвитку, породністю, типом, екстер'єром та промірами.

Аналіз промірів та оцінки за типом та екстер'єром коней різних статевих груп показав (табл. 2), що в середньому за усіма промірами дворічні жеребці перевершують дворічних кобил, втім кобили типовіші і мають кращий екстер'єр, на що вказує вища експертна оцінка. Серед недоліків екстер'єру цієї вікової групи відмічається недостатньо породна голова, запалий поперек, звислий круп. Трирічні жеребці й кобили в середньому майже не відрізняються за промірами, але за типовістю та екстер'єром трирічні кобили були кращими за жеребців своєї вікової групи.

Слід зазначити, що коні усіх статевих груп за висотою в холці та обхватом грудей у середньому відповідають вимогам контрольної шкали розвитку молодняку, але в масі спостерігається біднокостистість чистокровного молодняку. За промірами тулуба коней усіх вивчених груп - невисокий коефіцієнт варіації (у межах від 1,71 до 3,51 %), отже ці ознаки досить консолідовані й не схильні до мінливості. Разом із тим показник експертної оцінки досить сильно варіює (коефіцієнт варіації – 7,86-11,56 %), але це доволі суб'єктивний показник, що залежить від багатьох чинників.

При порівнянні розвитку молодняку двох років у розрізі коневласників встановлено (табл. 3), що за типом та екстер'єром кращих жеребців представив Стрілецький кінний завод та ДП «Ілліч-Агро Донбас», кращих кобил – ПП «Кінний завод «Міленіум» та Деркульський кінний завод.

2. Показники промірів та експертної оцінки коней чистокровної верхової породи різних статевих-вікових груп

Групи	n	Показники							
		висота в холці, см		обхват грудей, см		обхват п'ястка, см		експертна оцінка, балів	
		M±m	Cv, %	M±m	Cv, %	M±m	Cv, %	M±m	Cv, %
Кобилиці 2 років	45	157,76 ±0,62	2,62	177,00 ±0,86	3,25	18,94 ±0,09	3,34	7,22 ±0,12	11,56
Стандарт		157		170		19,0			
Жеребці 2 років	43	158,09 ±0,56	2,32	177,12 ±0,79	2,93	19,45 ±0,1	3,22	7,13 ±0,1	9,37
Стандарт		160		170		19,7			
Кобилиці 3 років	33	160,65 ±0,49	1,71	181,97 ±0,31	1,94	19,17 ±0,1	2,96	7,39 ±0,11	7,86
Стандарт		161		181		20,0			
Жеребці 3 років	36	160,50 ±0,62	2,32	182,03 ±0,88	2,75	19,89 ±0,12	3,51	7,07 ±0,14	11,13
Стандарт		162		186		20,5			

Щодо промірів, то за висотою в холці вимогам контрольної шкали розвитку молодняку відповідали лише дворічні жеребці ДП «Ілліч-Агро Донбас» та Стрілецького кінного заводу; за обхватом грудей – жеребці усіх власників, за обхватом п'ястка – жеребці ДП «Ілліч-Агро Донбас». Дворічні кобилиці усіх власників були розвинені краще: за висотою в холці (крім ПСП ім. Шевченка); за обхватом грудей відповідали вимогам контрольної шкали розвитку молодняку і перевершували її. Як і по жеребцях, кобилиці майже всіх власників мали недостатній обхват п'ястка.

За одержаними середніми оцінками за тип та екстер'єр кращих жеребців 3-х років (табл. 4) представили ДП «Ілліч-Агро Донбас» та Деркульський кінний завод, кращих трирічних кобил - ПП «Кінний завод «Міленіум» та ДП «Ілліч-Агро Донбас».

Рис. 1. Кращі за типом та екстер'єром дворічні коні чистокровної верхової породи: (1 - жеребець Ілюзіоніст, гн. (Лун'з Партикуляр – Ізначальная), експ. оц. – 8,10 бал.; 2 - кобила Ібін, т.-гн. (Байкал – Іліада), експ. оц. – 8,42 бал. Деркульського к.з.)

3. Результати оцінки промірів, типу та екстер'єру коней 2-річного віку ($M \pm m$)

Групи	Жеребці					Кобили				
	п	Показники				п	Показники			
		висота в холці, см	обхват грудей, см	обхват п'ястка, см	експертна оцінка, балів		висота в холці, см	обхват грудей, см	обхват п'ястка, см	експертна оцінка, балів
Стандарт		160	170	19,7			157	170	19,0	
Деркульський к.з.	13	157,31 $\pm$ 0,97	177,31 $\pm$ 0,28	19,50 $\pm$ 0,16	7,28 $\pm$ 0,19	12	157,25 $\pm$ 1,35	177,08 $\pm$ 0,35	18,83 $\pm$ 0,19	7,47 $\pm$ 0,20
Дніпропетровський к.з.	12	156,17 $\pm$ 0,92	171,67 $\pm$ 1,14	19,25 $\pm$ 0,25	6,56 $\pm$ 0,14	7	157,57 $\pm$ 1,13	174,43 $\pm$ 1,76	18,93 $\pm$ 0,2	6,17 $\pm$ 0,45
ДП «Ілліч-Агро Донбас»	3	161,0 $\pm$ 0,58	181,67 $\pm$ 1,20	20,0 $\pm$ 0,29	7,31 $\pm$ 0,06	6	159,0 $\pm$ 2,37	178,67 $\pm$ 1,58	19,25 $\pm$ 0,17	7,26 $\pm$ 0,11
К.з. «Міленіум»	1	159,0	188,0	19,5	7,81	4	160,0 $\pm$ 1,19	182,25 $\pm$ 1,25	19,0	8,26 $\pm$ 0,12
Горобець Ю.В.	7	157,57 $\pm$ 1,41	178,43 $\pm$ 1,76	19,33 $\pm$ 0,14	7,13 $\pm$ 0,22	8	156,13 $\pm$ 1,65	175,13 $\pm$ 1,71	18,63 $\pm$ 0,34	7,33 $\pm$ 0,28
ПСП ім. Шевченка	1	163,0	184,0	20,0	7,00	4	161,0 $\pm$ 2,94	182,0 $\pm$ 4,22	19,75 $\pm$ 0,25	6,76 $\pm$ 0,59
Стрілецький к.з.	4	161,75 $\pm$ 1,11	179,75 $\pm$ 1,31	19,63 $\pm$ 0,24	8,03 $\pm$ 0,13	-	-	-	-	-

4. Результати оцінки промірів, типу та екстер'єру коней 3-річного віку ($M \pm m$)

Групи	Жеребці					Кобили				
	п	Показники				п	Показники			
		висота в холці, см	обхват грудей, см	обхват п'ястка, см	експертна оцінка, балів		висота в холці, см	обхват грудей, см	обхват п'ястка, см	експертна оцінка, балів
Стандарт		162	186	20,5			161	181	20,0	
Деркульський к.з.	11	159,91 $\pm$ 0,46	183,18 $\pm$ 1,03	20,09 $\pm$ 0,24	7,25 $\pm$ 0,28	10	159,5 $\pm$ 0,82	180,2 $\pm$ 1,12	19,3 $\pm$ 0,27	7,27 $\pm$ 0,15
Дніпропетровський к.з.	7	158,86 $\pm$ 1,64	178,0 $\pm$ 2,10	19,57 $\pm$ 0,30	6,69 $\pm$ 0,28	2	161,0 $\pm$ 2,0	180,0 $\pm$ 1,0	19,25 $\pm$ 0,25	6,96 $\pm$ 0,04
ДП «Ілліч-Агро Донбас»	4	163,75 $\pm$ 1,11	183,5 $\pm$ 0,96	20,13 $\pm$ 0,24	7,33 $\pm$ 0,31	8	162,5 $\pm$ 1,07	183,0 $\pm$ 1,51	19,19 $\pm$ 0,13	7,40 $\pm$ 0,10
К.з. «Міленіум»	1	162,0	188,0	20,5	7,30	4	160,5 $\pm$ 1,19	182,25 $\pm$ 1,25	19,0	8,26 $\pm$ 0,12
Горобець Ю.В.	6	162,17 $\pm$ 1,66	183,17 $\pm$ 1,70	19,75 $\pm$ 0,21	7,24 $\pm$ 0,27	3	160,33 $\pm$ 1,45	183,67 $\pm$ 0,88	19,17 $\pm$ 0,17	7,21 $\pm$ 0,11
ПСП ім. Шевченка	4	161,0 $\pm$ 2,94	182,0 $\pm$ 4,22	19,75 $\pm$ 0,25	6,76 $\pm$ 0,59	4	159,0 $\pm$ 1,47	183,0 $\pm$ 1,83	19,13 $\pm$ 0,13	6,77 $\pm$ 0,38

Взагалі на виводці було представлено всього 16,8 % коней, з оцінкою вище 8 балів, 18,4 % коней одержали оцінки від 7,51 до 8 балів; більша ж частка (64,8 %) представленого молодняку мали оцінки 7,50 бала і нижче (табл. 5).

5. Співвідношення чистокровних коней різної якості за типом та екстер'єром

Власник	n	Оцінка, балів							
		нижче 7,01		7,01-7,50		7,51-8,00		вище 8,00	
		голів	%	голів	%	голів	%	голів	%
ДП „Деркульський кінний завод № 63”	39	9	23,1	13	33,3	8	20,5	9	23,1
ДП „Стрілецький кінний завод № 60”	5	-	-	-	-	2	40,0	3	60,0
ПП Горобець Ю.В.	18	6	33,3	6	33,3	3	16,7	3	16,7
ДП «Ілліч-Агро Донбас»	14	2	14,3	7	50,0	4	28,6	1	7,1
ПСП ім. Шевченка	10	7	70,0	1	10,0	1	10,0	1	10,0
ПП „Кінний завод „Міленіум”	10	-	-	3	30,0	3	30,0	4	40,0
ТОВ «Росія»	4	-	-	2	50,0	2	50,0	-	-
ПП Кареліна Т.В.	3	-	-	3	100	-	-	-	-
ДП „Дніпропетровський кінний завод № 65”	22	18	81,8	4	18,2	-	-	-	-
Всього	125	42	33,6	39	31,2	23	18,4	21	16,8

У результаті проведеної експертної оцінки молодняку було складено рейтинг жеребців-плідників чистокровної верхової породи за типом та екстер'єром випробуваного у 2006-2008 роках потомства (табл. 6-7).

6. Рейтинг жеребців-плідників за типом та екстер'єром 2-річного потомства, випробуваного у 2006-2008 роках

№	Кличка жеребця	Кількість нащадків	Середня оцінка, балів	
			M±m	Cv, %
1	Топджер	3	7,69±0,34	7,74
2	Чіф Нідабех	8	7,52±0,31	11,81
3	Дон Ор	3	7,40±0,21	4,87
4	Яснівдець	4	7,25±0,06	1,78
5	Таксін	6	7,23±0,11	3,60
6	Аврал	7	7,22±0,15	3,67
7	Датун	5	7,20±0,20	3,93
8	Байкал	8	7,18±0,26	10,05
9	Фрідом Ран	3	7,16±0,36	8,64
10	Жазафна	3	6,96±0,39	9,82
11	Марс	5	6,62±0,26	8,89
12	Гімн	3	6,73±0,13	3,43
13	Азарт	8	6,19±0,16	7,30
Інші (менше 3-х нащадків)		19	7,47±0,12	7,23
Разом		87	7,22±0,07	9,17

Так, за типом та екстер'єром дворічного потомства (див. табл. 6) кращими плідниками визнані 4026 Топджер (3911 Жазафна – 8392 Топ Мтото), 3760 Чіф Нідабех (King's Lake – Ormilia), 0090 Дон Ор (Орлов – Донна Бова), Ясновідець (3698 Я Заман – Дубрава) і 3695 Таксін (3335 Whitstead – 4848 Тола).

За типом та екстер'єром потомства трирічного віку кращими плідниками визнані (див. табл. 7): 3911 Жазафна (Грін Дезерт – Донія), Прайвіт Деспатч (Private Account – Soft Doun), Байкал (3440 Аврал – 6092 Беляна), 0197 Фрідом Ран (Polish Precedent – Ausherra) і Менует (3441 Мавр – Елліса).

7. Рейтинг жеребців-плідників за типом та екстер'єром 3-річного потомства, випробуваного у 2006-2008 роках

№	Кличка жеребця	Кількість нащадків	Середня оцінка, балів	
			M±m	Cv, %
1	Жазафна	5	8,04±0,16	4,37
2	Прайвіт Деспатч	3	7,77±0,30	6,66
3	Байкал	4	7,62±0,36	9,44
4	Фрідом Ран	6	7,56±0,17	5,41
5	Менует	3	7,34±0,17	4,05
6	Таксін	4	7,26±0,27	7,40
7	Марс	5	7,07±0,31	9,85
8	Цинг	3	7,02±0,68	16,87
9	Аврал	5	6,67±0,15	4,92
10	Муджахід	3	6,58±0,52	13,7
Інші (менше 3-х нащадків)		37	7,12±0,12	10,05
Разом		69	7,22±0,09	9,81

Висновки:

1. Оцінкою промірів, типу та екстер'єру молодняку чистокровної верхової породи, випробуваного у скакових сезонах 2006-2008 років встановлено, що за висотою в холці та обхватом грудей жеребці й кобили 2-3-річного віку відповідають контрольній шкалі росту, але в масі відмічається біднокостистість, полегшення кістяку, зайва ніжність конституції.

2. Кращими за типом та екстер'єром потомства плідниками визнані 3911 Жазафна (8,04 бала; n=5) та його син 4026 Топджер (7,69 бала; n=3) (лінія Нортерн Дансера).

3. У цілому по всіх вікових групах в останні роки кращу продукцію на випробування представляють приватні власники, але, в основному, за рахунок імпортованого молодняку. Головними причинами низької якості поголів'я державних кінних заводів залишається недотримання вимог відбору, а також відсутність за багатьох причин належних умов вирощування лошат, недосконала система передіподромного тренінгу.

Бібліографічний список

1. Волков Д.А. Заводские породы лошадей Украины и методы их совершенствования: дисс. на соискание науч. степени д.-ра с.-х. наук: 06.02.01 – разведение / Д.А.Волков. - Х., 1975. – С.78.

2. Капунцов Д. Резвостной потенциал лошадей чистокровной верховой породы и факторы, влияющие на его проявление: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд.с.-х. наук: 06.02.01 – разведение животных / Д.Капунцов // ВНИИК, 1987. - С.17-22.

3. Мельник Ю.Ф. Нормативно-практичне видання: Інструкція з бонітування племінних коней. Інструкція з ведення племінного обліку в конярстві. Положення про централізований племінний облік у конярстві / [Ю.Ф.Мельник, І.П.Горошко, Л.Ю.Безугла та ін.]. // Мін АПУ, корпорація “Конярство України”. – К., 2007. – 108 с.

4. Новіков О.О. Експертна оцінка типу та екстер'єру коней чистокровної верхової породи, випробуваних на Львівському іподромі у 2006 році /О.О.Новіков, І.В.Ткачова, Т.О.Товстокора. — Х.: Інститут тваринництва УААН, 2007.- 11 с.

5. Ткачова І.В. Експертна оцінка типу та екстер'єру коней чистокровної верхової породи, випробуваних на Львівському іподромі у 2007 році / І.В.Ткачова, Т.О.Товстокора. - Х.: Інститут тваринництва УААН., 2008.- 13 с.

6. Ткачова І.В. Експертна оцінка типу та екстер'єру коней чистокровної верхової породи, випробуваних на Львівському іподромі у 2008 році /І.В.Ткачова, Т.О.Товстокора, К.В.Гданська. - Х.: Інститут тваринництва УААН., 2009.- 20 с.

ТИП И ЭКСТЕРЬЕР ЛОШАДЕЙ ЧИСТОКРОВНОЙ ВЕРХОВОЙ ПОРОДЫ

Ткачева И.В., Институт животноводства УААН

Изложены материалы экспертной оценки типа и экстерьера молодняка чистокровной верховой породы, который проходил испытания на Львовском ипподроме в 2006-2008 годах. По результатам экспертной оценки осуществлен анализ качества поголовья по экстерьерным характеристикам в разрезе субъектов племенного дела и жеребцов–производителей. Определены лучшие жеребцы-производители чистокровной верховой породы по породности, типу и экстерьеру потомства. Установлено, что в последние годы лучшую продукцию на испытания представляют частные владельцы, в основном, за счет импортированного молодняка. Главными причинами низкого качества поголовья государственных конных заводов остается несоблюдение требований отбора, а также отсутствие по многим причинам надлежащих условий выращивания жеребят, несовершенная система предипподромного тренинга.

Ключевые слова: лошади, чистокровная верховая порода, тип, экстерьер, экспертная оценка, промеры, параметры отбора, конституция, жеребцы-производители.

TYPE AND EXTERIOR OF HORSES OF THOROUGHBRED

Tkachova I.; Institute of animal sciences of the UAAS

Expounded materials of expert estimation of type and exterior of sapling of thoroughbred, which passed to the horse on Lvov hippodrome in 2006-2008 years. On results expert estimation the analysis of quality of total number of livestock by exterior recommendations in the cut of subjects of pedigree business and stallions–producers is carried out. The best stallions-producers of thoroughbred on a race, type and exterior of posterity are certain. It is set that the last years the best products on the tests are represented by private proprietors, mainly, due to the imported sapling. The main reasons of low quality of total number of livestock of state stud farms are the failure to observe of requirements of selection, and also absence of the for many reasons proper terms of growing of foals, run-through system of the before hippodrome training

Keywords: horse, thoroughbred up-river breed, type, exterior, expert estimation, measure of body, parameters of selection, constitution, stallions-producers.